

P. de Zeeuw J.Gzn., de schrijvende schoolmeester uit Nijkerk

Op een foto uit 1950 zie je de dan 60-jarige P.de Zeeuw samen met zijn kleindochter. Hij, netjes in het pak, kijkt met vertederendheid en warmte naar de kleine nakomeling. Je ziet dat de kleine hem plezier doet. Een vertederend beeld dat de schrijver typeert: een degelijk man, in een streng pak, maar met een fijn gevoel voor de mens, speciaal voor het kind. Wie was deze P. de Zeeuw, die altijd consequent J.Gzn. achter zijn naam liet zetten en meer dan 200 boeken schreef, voor volwassenen, maar vooral voor kinderen?

Pieter de Zeeuw werd op 7 mei 1890 in Rijsoord bij Ridderkerk geboren. Zijn vader had daar een vlasbedrijf. Zijn ouders waren gereformeerd, lid van de A.R., en kregen naast Pieter nog tien kinderen, waarvan er twee vroeg zijn overleden. In die tijd was het Egyptische katoen in opkomst en werd een zodanig ernstige concurrent voor de vlasboeren, dat velen een ander bestaan zochten. Toen de vader van Pieter burgemeester van Ridderkerk kon worden, stopte ook hij met zijn bedrijf. Tot aan zijn dood bleef hij burgemeester. Vader wilde graag dat zijn kinderen zich zouden inzetten voor het christelijk onderwijs, dat tot 1920 niet gelijkgesteld was met het openbaar onderwijs, waardoor de geldelijke beloning vaak zeer laag was. Eén zoon voelde zich geroepen voor de klas te gaan staan: Pieter. Al op 14-jarige leeftijd ging hij hiervoor naar de Normalschool, de toenmalige opleidingsschool voor onderwijzers. Reeds op zeer jonge leeftijd stond hij voor een klas met 40 leerlingen.

Holk

Na afronding van zijn studie werd Pieter onderwijzer op een tweemansschooltje in Holk bij Nijkerk. In 1925 werd hij benoemd tot hoofd van de School met den Bijbel in Nijkerk. Daar bleef hij tot zijn pensioen. Hij trouwde op 27-jarige leeftijd met Henriëtta Gerardina Voogel, een dochter van de predikant A. Voogel. Zij kregen drie zonen: Jan Gerrit, Arend en Gerardus; alle drie zijn nog in leven.

Al op jeugdige leeftijd voelde Pieter zich geroepen tot schrijven, later vertelde hij dat hij zijn schrijven zag als roeping en ontspanning. Toen hij in Holk woonde, met de dichtsbijzijnde buur op een kilometer afstand, begon zijn schrijverschap zich te ontwikkelen. Het eerste boek dat hij schreef droeg hij op aan zijn vrouw: *Om de bruid*. Het verscheen in 1918 bij Drukkerij Libertas in Rotterdam. Later werd het boek herdrukt onder de titel *De bouwmeester en zijn bruid*. Dit boek zou het begin worden van een zeer uitgebreid oeuvre. Waren de eerste boeken niet zo op de jeugd gericht, spoedig kwam daar verandering in, hoewel De Zeeuw ook voor volwassenen bleef schrijven. Op school was hij een groot verteller, kinderen konden ademloos luisteren naar de verhalen die de meester bedacht. Deze verhalen hield hij in zijn hoofd en later schreef hij ze op. Zo ontstonden veel van zijn jeugdboekjes. Voor hij de tekst, het ging daarbij meestal om historische verhalen, aan het papier toevertrouwde, documenteerde hij zich echter grondig.

Hij had daarvoor thuis een enorme bibliotheek tot zijn beschikking, werkelijk het hele huis stond vol met boeken. De bibliotheek van De Zeeuw bevatte duizenden boeken op het gebied van geschiedenis, politiek en ook veel literatuur. Zo had hij de complete 1e druk van de werken van Bilderdijk, een zeldzaam bezit dat later geschonken is aan het Bilderdijkmuseum.

In Nijkerk werd P. de Zeeuw een notabel. Hij was een man die nooit stilzat. Naast zijn hoofdonderwijzerschap was hij jarenlang ouderling in de gereformeerde kerk, voorzitter van de kiesvereniging van de A.R., voorzitter van het Nijkerkse Rode Kruis, voorzitter van de Oranjevereniging en lid van het Historisch Genootschap in Utrecht. Daarnaast was hij een groot kenner van de plaatselijke geschiedenis en niet in de laatste plaats: schrijver. En dat schrijverschap kostte ook heel wat tijd. "Toch," zegt nu zijn oudste zoon Jan Gerrit, "ging dit nooit ten koste van het gezin. Het was simpel:

als de kinderen huiswerk maakten, maakte pa ook zijn "huiswerk". Verder werd er op zondag niet geschreven, maar werd deze dag volledig voor kerk en gezin gehouden." Door zijn ouderlingschap moest Pieter echter toch veel 's avonds op pad en dan bleven vrouw en kinderen achter. Hij zette zich daarbij op velerlei gebied in voor de medemens, hielp waar dat nodig was en was raadsman voor wie daar behoefte aan had. Ook in de tweede wereldoorlog onderscheidde hij zich, door hulp aan onderduikers en evacués.

Het schrijversschap van P. de Zeeuw, die altijd J.Gzn. achter zijn naam liet zetten ter onderscheiding van de vele andere P. de Zeeuws die er blijkbaar waren, bloeide. Vanaf de twintiger jaren kwamen jaarlijks meerdere boeken uit. Een greep uit zijn kinderboeken naar periode gerangschikt: in de twintiger jaren: *De pastoor van Jacobswoude, Uit verre landen, De zwarte wonderdokter* in de dertiger jaren: *De wijnboer van St. Viktor, Zwervers, Het kerstfeest van de Rijnschapper* in de veertiger jaren: *De geheimzinnige muzelman, Jongensavonturen, Gijzelaar in Londen* in de vijftiger jaren: *De strik ontkomen, De muilezeldrijver van Sevilla, Harold, de vriend van Bonifatius*

in de zestiger jaren: *In het hol van de leeuw, Jacht zonder buit, Het geheime pakket.*

Tot de bekendste titels van De Zeeuw kunnen verder gerekend worden: *Paulientjes nachtzoen, De sprong in de sneeuw, Het turfschip van Breda en Poncho luidt de klok.* Dit laatste boekje verscheen oorspronkelijk onder de titel *Het negerjochie.*

„... hij bracht hem wel in het hok en zette 'n kruik water en een stuk brood bij hem neer...“

Illustratie van Jo van Kampen voor *Het negerjochie* door P. de Zeeuw J.Gzn., uitgegeven door Voorhoeve in Den Haag

Na zijn overlijden bleven zijn boeken herdrukt worden. Toen de oorspronkelijke uitgevers gingen afhaken, bracht een uitgever als De Banier vele boeken opnieuw uit. De interesse voor zijn werk ging zich langzamerhand beperken tot de behoudende kring binnen de christelijke kerk. Op dit moment zijn nog enkele boekjes leverbaar, het merendeel lijkt echter door de tand des tijds achterhaald te zijn.

Over de kwaliteit werd in ieder geval in de recensies die verschenen, bijna zonder uitzondering, positief geoordeeld. Toch, met zoveel boekjes, vaak ook over gelijksoortige onderwerpen, valt er niet aan te ontkomen dat het één beter geslaagd was dan het ander. Of zijn boeken in deze tijd nog aanspreken valt te betwijfelen: iedere auteur is een product van zijn tijd en het werk van De Zeeuw is duidelijk jaren geleden geschreven. Toch wordt hij zeker nog gelezen en niet alleen door verzamelaars van zijn werk. Dat blijkt wel uit incidentele "fanmail" die zijn kinderen nog wel eens ontvangen, ook van jongeren.

Tijdschriften

P. de Zeeuw werkte mee aan vele kindertijdschriften. Zo was hij jaren redacteur van *Vrij en Blij*, van *Het kleine Schouwvenster* en van *Lenteleven* en werkte hij mee aan bladen als *Voor 't jonge Volkje*, *Hou Zee*, *Meisjesleven*, en *Voor de jeugd*. Allemaal jeugdbladen. Het blad *Vrij en Blij* werd zijn "trots". In de dertiger jaren trad hij toe tot de redactie. Het blad was toen, na zeer bloeiende beginjaren, in de versukkeling geraakt. P. de Zeeuw begon echter een groot stempel op de inhoud te drukken en dat resulteerde in een complete opleving van het blad, dat, met uitzondering van de oorlogsjaren, tot 1963 bleef verschijnen. Al die tijd was De Zeeuw redacteur en veel van zijn verhalen verschenen eerst in *Vrij en Blij* zoals *Pekbroekie*, *De Kaapse rebel*, *De Franse spion*, *De stroper van Heusden* en in 1963 nog *De twee helften*.

P. de Zeeuw was zeer koningsgezind. Zijn grote liefde voor het koningshuis uitte zich ook in het redacteurschap van *De paleispost*, dat uitgegeven werd door uitgeverij De Branding in De Bilt, waarvan de vroegere illustrator A. Rünckel directeur was. Over het Oranjehuis schreef De Zeeuw liefst 19 boeken met titels als *De dochters der Oranjës*, *Juliana van Oranje*, *Vierhonderd jaar Oranje* en *De koningin van huis*. Binnen zijn boeken worden de Oranjes vaak als zeer godvruchtig beschreven, huiselijk en elkaar zeer toegenegen. Nu kijken we daar in sommige gevallen wat anders tegenaan en komt een boek als *Prins Hendrik, de vriend van ons volk*, nogal ongeloofwaardig over. De Zeeuw schreef ook veel over het protestantisme, niet alleen in de zgn. zondagsschoolboekjes, maar ook schetsen over Johannes Calvijn, Guido de Brès en de zendeling Wijnveldt. Het Christelijk Onderwijs was hij vanzelfsprekend zeer toegedaan. Daarover schreef hij o.a. in 1925 *De worsteling om het kind*, over de strijd om een vrije school en in 1946 *Onze scholen en het verzet*.

Oud Goud en Bonte Bloemen

Zijn grootste bekendheid bereikte hij echter door de kinderboeken die uitgegeven werden bij uitgeverij G.B. van Goor Zonen in Den Haag. Hier schoot hij in de roos met twee series: *Bonte bloemen*, een serie leesboeken voor de scholen met den bijbel, in 12 delen en de serie *Oud Goud*, verhalen uit vroeger tijden opnieuw aan Nêerland's jeugd verteld door P. de Zeeuw J.Gzn. De *Bonte Bloemen* vonden een plaatsje in zeer veel Nederlandse scholen en werden constant herdrukt. Er kwam zelfs een speciale Indische uitgave van: *Indische Bloemen*, een serie leesboeken voor de Chr. scholen in Ned. Indië, die hij samenstelde met G. van Duinen, onderwijzer te Batavia. Wie deze boekjes nu heeft, is in het bezit van een aantal waardevolle werkjes: ze zijn werkelijk nergens meer te vinden. De serie *Oud Goud* was ook een voltreffer en werd meerdere malen herdrukt. Hierin vertelde De Zeeuw op zijn manier en sterk bekort klassieke kinderboeken als *De hut van Oom Tom*, *Pinokkio*, *Gulliver's reizen*, *Robinson Crusoe* en vele andere. Zelf voegde hij nog 5 eigen werkjes aan de serie toe: *Paul Kruger*, *Michiel de Ruyter*, *Livingstone de zwerver*, *De overwintering op Nova Zembla* en *Willem de Zwijger*.

De meeste kinderboeken van P. de Zeeuw kunnen echter tot de zgn. zondagsschoolboekjes

gerekend worden. Daar liet hij zich leiden door de stelling dat een boek wel de boodschap van God moet brengen, maar dat het er beslist niet al te dik op moet liggen. In het standaardwerk van die tijd over jeugdliteratuur, *Wormcruyt met suycker*, neemt de Zeeuw het hoofdstuk over de protestants-christelijke jeugdlectuur voor zijn rekening. Hij haalt hier het weekblad *De school met den Bijbel* aan: "Kinderboeken zijn geen preekjes, geen handboekjes van christelijke ethiek, maar stukjes natuurlijk christelijk leven, zoals men het alle dagen kan aantreffen in het rijk-genuanceerde leven onder de mensen, maar dan gezien door het oog van een kind, overdracht in een geest als die van het kind, geschreven in een vorm, bevattelijk voor het kind." Zo wilde De Zeeuw ook zijn eigen kinderboeken laten zijn. In *Wormcruyt met suycker* geeft De Zeeuw ook voorbeelden van auteurs die de protestants-christelijke jeugdlectuur hogerop hebben geholpen: W.G. v.d. Hulst, Anne de Vries, K. Norel, P.A. de Rover, Hugo Kingmans, H. te Merwe, D. Menkens-Van der Spiegel, J.C. de Koning, Nel Verschoor-Van der Vlis, C.Th. Jongejan-De Groot en Jan Roelfs. Zichzelf vergat hij.

Enkele boekjes van De Zeeuw werden in het Engels vertaald en uitgegeven in Canada. Ook zijn er vertalingen in het Afrikaans bekend. Tijdens zijn lange werkzame leven was De Zeeuw niet echt honkvast als het ging om uitgevers. Dit had echter ook te maken met de veelheid van onderwerpen waarover hij schreef. In totaal liefst 47 uitgevers publiceerden zijn werk. De lijst hiervan is elders in dit blad opgenomen.

Op 76-jarige leeftijd werd P. de Zeeuw J.Gzn door een beroerte getroffen. Met ijzeren volharding leerde hij zichzelf daarna opnieuw schrijven, nu met de linkerhand. Boeken schrijven ging echter niet meer, enkele nog niet voltooide werken kon hij op deze manier wel afmaken. In 1968 moest hij voor een kleine operatie naar het ziekenhuis. Daar bleek evenwel dat het allemaal veel ernstiger was en na drie dagen in het ziekenhuis overleed hij op 1 augustus 1968, voor de familie geheel onverwacht. Hij werd in het door hem geliefde Nijkerk begraven.

P. de Zeeuw J.Gzn liet ons bijna 220 boeken na. Veel kinderen en volwassenen hebben daar jaren plezier van gehad. De interesse voor zijn werk lijkt nu te verdwijnen. Toch moeten wij hem niet vergeten. Hij was een schrijver die zeer veel voor de protestants-christelijke jeugdlectuur heeft betekend.

RvS

Met dank aan de heer Gerrit Jan de Zeeuw, zoon van de schrijver.

Uitgevers die werk van De Zeeuw publiceerden:

Administratiekantoor voor den Middenstand,
Zaandam
De Banier, Utrecht
De Boekerij, Baarn
Bootsma en Co (J. van Bleek), Den Haag
E.J. Bosch, Baarn
H.A. van Bottenburg, Amsterdam
De Branding, De Bilt
J.M. Bredée, Rotterdam
H. ten Brink, Arnhem
J.B. v.d.Brink, Zutphen
Broekhoff, Utrecht
G.F. Callenbach, Nijkerk
Uitg. Culemborg, Kaapstad
Dijkstra, Zeist
Geref. Zendingsbond, Zeist
G.B. van Goor Zonen, Den Haag

Jan Haan, Groningen
W. ten Have, Amsterdam
Den Hertog, Houten/Utrecht
Stichting Hoenderloo, Hoenderloo
Hollandia Drukkerij, Baarn
A. Huisman, Meppel
Inheritance Publications, Alberta, Canada
Kemink en Zoon, Utrecht
W. Kirchner, Amsterdam
J.H. Kok, Kampen
Drukkerij Libertas, Rotterdam
W.D. Meinema, Delft
C. Misset, Doetinchem
Ned. Chr. Uitgeverij, Haarlem
Ned.-Geref. Kerk Uitgewers, Kaapstad
Neerbosch, Neerbosch

Nijgh & van Ditmar, Rotterdam
Nijkerkse Courant, Nijkerk
Oosterbaan & Le Cointre, Goes
La Rivière & Voorhoeve, Zwolle
Roodbeen & van Hartskamp, Nijkerk
Drukkerij De Schelde, Terneuzen
W.J. Thieme en Cie, Zutphen
J.P. van den Tol, Dordrecht
Unitas, Rotterdam
H. Veenman, Wageningen
Edzo Venema, Groningen
Versluijs & Scherjon, Utrecht
J.N. Voorhoeve, Den Haag
J. van der Wal, Bruinisse
Willem de Zwijgerstichting, Den Haag

Illustraties uit de serie Bonte Bloemen onder redactie van P. de Zeeuw J.Gzn.

Fragment uit *De goudstukken van meester Jobse* door P. de Zeeuw J.Gzn.
(werd gepubliceerd in *Vrij en Blij* 1953 en in 1966 als boek uitgegeven door W.D. Meinema te Delft)

Het broeide de hele middag al in de klas van meester Jobse. Vóórdat de school begon had Chris Heere erg opgeschept over Den Briel. Chris was de zoon van een visser, Jan Lieven Heere en zijn grote vaderlandsliefde had hij van z'n vader geërfd.

Er waren jongens genoeg, die het met Chris eens waren, maar Leen Lokker hoorde er niet bij. Die was tegen de Geuzen en vóór de Spanjaarden.

Toen de school begon, was er natuurlijk een eind gekomen aan het geharrewar van de jongens. Meester Joris Jobse deed het gebed en zette toen zijn kornuiten aan het werk. Iedere groep kreeg z'n taak, maar de sommen die Chris met zijn makkers te maken kreeg, waren zó gruwelijk taai, dat de jongens meenden ze nooit te kunnen oplossen.

Daar was het meester Jobse juist om te doen.

Hij had de herrie wel gehoord voor de school en hij dacht, dat ze door een stel moeilijke sommen dat gebabbel over Alva en de Watergeuzen wel zouden laten.

't Leek er heus op, dat de meester gelijk zou krijgen. De jongens werkten wat ze konden, om op tijd klaar te zijn.

Met welgevallen keek meester Jobse de klas rond vanuit zijn hoge kathedr.

Ah ha, dat "Heertje" werkte toch ook flink door. Hij moest hem in de gaten houden.

De vader van die jongen deugde niet. Had die Jan Lieven niet overal lopen vertellen, dat het een schandaal was, dat hij Joris Jobse als meester was aangesteld? Ja, ja, dat had die brutale vent toch maar gedurfd.

Kon Jobse het helpen, dat z'n voorganger, meester Jasper van Vliet, uit de stad was gebannen, tegelijk met de gereformeerde predikant Jacob Jorisse en de metselaar Johan Kemper? Moesten ze ook maar niet zulke onverbeterlijke Geuzen zijn. Hier in Zierikzee was de vroedschap immers op de hand van Alva? Welnu dan moest je toch ook meedoen, als je verstandig was?

En Joris Jobse wás verstandig. Hij had de huik naar de wind gehangen en toen Van Vliet verbannen werd, was hij benoemd geworden. Zie zo, nu had hij een fijne baan! Meester, kloklouder, grafgraver, voorlezer in de kerk, alles leverde wat op.

"Hei daar! doorwerken hoor!"

Chris dook in elkaar. Die vervelende Jobse ook. Laat hij nou net zien, dat hij Leen Lokker een por gaf. Dom eigenlijk. De meester was nog helemaal niet slaperig.

Hij had z'n tijd moeten afwachten. Straks zou de meester immers in de kast duiken en dan had hij een mooie kans om die Spanjool eens mores te leren.

Illustratie van R.H. Klinker